

ІННОВАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК ВАЖЛИВА СКЛАДОВА ЕФЕКТИВНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ У РИНКОВИХ УМОВАХ

СВІТЛИЧНА А.В., К.Е.Н.,
ПОЛТАВСЬКА ДЕРЖАВНА АГРАРНА АКАДЕМІЯ

Визначено роль інноваційної діяльності в забезпеченні ефективного розвитку підприємств в ринкових умовах господарювання.

The role of innovative activity in the provision of effective enterprise's development in market conditions was defined.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Центром економічної діяльності в умовах розбудови ринкових відносин є основна ланка економіки – підприємства, незалежно від їх підпорядкування і форми власності, оскільки саме на цьому рівні створюється необхідна для суспільства продукція та надаються послуги. Від їх діяльності залежить екологічний стан довкілля і регіональний соціально-економічний розвиток.

Сучасна фінансово-економічна криза вплинула на всі сфери діяльності підприємств, бо обмежені фінансові можливості загрожують їм неплатоспроможністю та банкрутством. Внаслідок цього нововведення стають основною рушійною силою та передумовою успішного розвитку суб'єктів господарювання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теорія інноваційної економіки і підприємницького суспільства була сформована П. Друкером [1, с. 58-59]. Вона ґрунтується на переконанні в тому, що нинішня економіка є інноваційною. Інтелектуалізація праці є основним процесом розвитку виробництва, а витрати на нього і поширення знань – головною формою інвестицій; головна форма власності – це інтелектуальна власність, що структурує суспільство і визначає його розвиток. У взаємодії з інноваційною економікою формується підприємницьке суспільство («суспільство знань», «інформаційне суспільство»), яке характеризується тим, що інновації та підприємництво охоплюють значну частину суспільства.

Інноваційна модель розвитку вітчизняних підприємств розроблена О.О. Морозом передбачає не просто підвищення рівня і структури виробництва до дореформених показників: «мова йде про принципово новий напрям мікроекономічного і соціального розвитку, елементами якого все більше ставатимуть ефективний менеджмент, зростання людського капіталу, експортна орієнтація виробництва, впровадження високих технологій та інших факторів [2, с. 392]». Стан внутрішньогосподарської інноваційної динаміки, за розробленою О.О. Морозом моделлю, визначають інститути ринку, організаційні інститути та інститути культури.

У дослідженнях М.А. Садикова [3, с. 65-66] одержала подальший розвиток концепція щодо підвищення конкурентоспроможності продукції сільського господарства на основі інноваційної моделі розвитку. Суть моделі пов'язана з інтеграцією національної економіки у світове господарство та появою на ринку вітчизняної і закордонної техніки з новими якісними характеристиками, використання якої дозволить прискорити освоєння ресурсо- та енергозберігаючих технологій як найважливішого фактора розвитку сільськогосподарського виробництва в умовах обмеженості енергетичних ресурсів.

Цілі статті. Метою статті є визначення місця і ролі інноваційної діяльності в забезпеченні ефективного розвитку підприємств.

Виклад основного матеріалу. Теорії інноваційного розвитку [1, с. 59] наголошують, що економічне зростання відбувається у часі нерівномірно: поява принципово нової базисної технології у певній галузі дає імпульс розвитку багатьом спорідненим галузям через виникнення пучка вторинних інновацій. Інновації, поширюючись, збільшують загальний економічний результат і сприяють зростанню темпів розвитку економіки, однак водночас зменшують комерційну віддачу від інновації для окремого суб'єкта господарювання, що змушує його відшукувати інші, досконаліші способи задоволення потреб споживачів. Життєвий цикл інновації завершується з появою досконалішого її замітника. За принципової новизни інновація може стати основою нової фази економічного зростання.

Інноваційна діяльність займає провідну роль у світовому господарстві. Це пов'язано, насамперед, з тим, що на світовому ринку діє жорстка конкуренція, і без інноваційних нововведень у сфері виробництва і послуг неможливо вижити. Більше того, роль і значення національних економік у світовому співтоваристві визначається не тільки тим, чим володіє держава, а й науково-технічним потенціалом та можливістю реалізувати інноваційні рішення.

Обсяг виконаних наукових та науково-технічних робіт в Полтавській області

Показники	2005 р.	2006 р.	2007 р.	2008 р.	2009 р.	2009 р. у % до 2005 р.
Всього наукових та науково-технічних робіт, млн. грн	37,4	35,4	41,6	54,6	49,7	132,9
в т.ч. фундаментальні дослідження	3,9	4,5	6,9	9,2	8,5	в 2,2 р. більше
прикладні дослідження	6,1	6,2	6,6	12,5	11,6	190,2
розробки	24,0	16,7	17,2	20,3	14,4	60,0
науково-технічні послуги	3,4	8,0	10,9	12,6	15,2	в 4,5 р. більше

Інформаційне джерело: дані Головного управління статистики в Полтавській області [4, с. 26], власні розрахунки.

Як свідчать дані табл. 1 обсяг виконаних наукових та науково-технічних робіт в Полтавській області у 2009 році порівняно з 2005 роком зріс на 32,9%, що передусім пов'язано із зростанням витрат на фундаментальні дослідження (у 2,2 рази) та збільшенням вартості наданих науково-технічних послуг (у 4,5 рази). Водночас слід зауважити, що в 2005-2008 роках спостерігалась позитивна динаміка росту обсягу виконання наукових та науково-технічних робіт, а в 2009 році прослідковується зниження показника на 9%. На наш погляд, пояснити це можна кризовим фінансово-економічним становищем в державі та скороченням в області кількості організацій, які виконують наукові дослідження й розробки з 32 у 2005 році до 22 – у 2009 році.

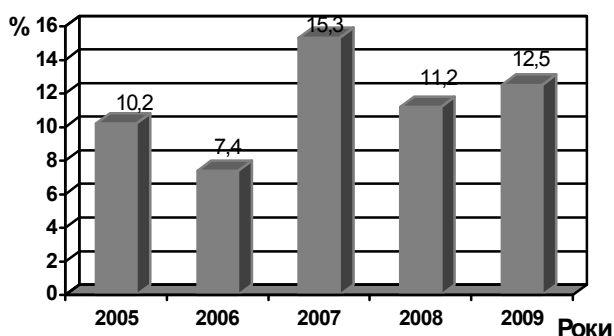

Рис. 1. Питома вага промислових підприємств, що займаються інноваційною діяльністю в Полтавській області

Джерело: дані Головного управління статистики в Полтавській області [4, с. 26].

Впродовж 2005-2009 років в Полтавській області, як свідчать дані рис. 1, питома вага промислових підприємств, що займаються інноваційною діяльністю залишається досить низькою і коливається від 7,4 до 15,3%. Тому необхідність активізації інноваційної діяльності в Полтавській області як і в державі в цілому є цілком очевидною. Перехід до інноваційного типу розвитку є неодмінною умовою входження на рівних у світову економічну систему, і для цього необхідні цілеспрямовані зусилля держави на формування сприйнятливої до інновацій економічної системи, створення такого механізму економічної взаємодії суб'єктів господарювання, за якого б конкурентні переваги здобувалися лише завдяки активній інноваційній діяльності та ефективним інноваційним рішенням. І неабияку роль у цьому процесі відіграє фінансування інноваційної діяльності.

Фінансування інноваційної діяльності визначає успіх чи невдачу інноваційних програм і проектів. Здатність підприємства-інноватора акумулювати достатньо коштів для реалізації інноваційних задумів впливає на швидкість виведення інновації на ринок, а отже – на її комерційний успіх. Однак не кожна підприємницька структура має достатньо власних коштів для цього, що зумовлює пошук інших джерел їх надходження.

Таблиця 2

Джерела фінансування інноваційної діяльності в підприємствах Полтавської області

Показники	2005 р.	2006 р.	2007 р.	2008 р.	2009 р.	2009 р. у % до 2005 р.
Загальна сума витрат на інноваційну діяльність, млн. грн	138,5	122,9	99,7	180,4	133,1	96,1
в т.ч. за рахунок власних коштів, млн. грн.	87,0	119,8	88,7	161,0	90,6	104,1
їх питома вага, %	62,8	97,5	89,0	89,2	68,1	+5,3 в.п.

Джерело: дані Головного управління статистики в Полтавській області [4, с. 26], власні розрахунки.

Аналіз даних табл. 2 свідчить, що основним джерелом фінансування інноваційної діяльності на Полтавщині є власні кошти підприємств, їх питома вага зокрема в 2006 році склала взагалі 97,5%. Водночас в кризовому 2009 році вона знижується до 68,1%. Найвищий рівень витрат на ведення інноваційної діяльності підприємства області мали в 2008 році – 180,4 млн. грн, що на 35,5% більше ніж в 2009 році.

Вітчизняна практика підтримки інноваційної діяльності є недостатньо ефективною. Перевага надається методам прямого адміністрування, дієвість яких залежить від суб'єктивної оцінки інноваційного проекту особами, що здійснюють його експертизу. Однак стимулом до інноваційної діяльності має бути більший дохід інноватора, що забезпечується непрямыми методами регулювання, ефективність яких підтверджується досвідом економічно розвинутих країн.

Висновки. 1. Вивчення та впровадження у практику положень інноваційних теорій при переході на інноваційну модель розвитку економіки України зумовлено необхідністю інноваційного розвитку як невід'ємної частини загальносвітового науково-технічного прогресу.

2. Створення ефективної системи фінансування інноваційних процесів є важливим і актуальним завданням державної політики. Вдосконалення державної інноваційної політики повинно відбуватися у напрямі збагачення її інструментарію. Згадані процеси мають базуватися на вивченні передового світового досвіду.

Література.

1. Йохна М.А. Економіка і організація інноваційної діяльності : навч. посіб. / М.А. Йохна, В.В. Стадник. – К.: Академія, 2005. – 400 с.
2. Мороз О.О. Інституціональна система аграрної економіки України : [монографія] / Олена Омелянівна Мороз. – Вінниця: УНІВЕРСУМ – Вінниця, 2006. – 438 с.
3. Садиков М.А. Інноваційна діяльність та її сутність у сфері АПК / М.А. Садиков // Економіка АПК. – 2002. – №1. – С. 63-66.
4. Офіційний сайт Головного управління статистики в Полтавській області [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.poltavastat.gov.ua>